

Проф. др Новица Војиновић, ГЕНОЦИД ШИПТАРА НАД
СРПСКИМ НАРОДОМ, (На Косову и Метохији од 16. до 21.
вијека - друго допуњено издање) Подгорица 1999. стр. 616

Ријеч је о књизи која је на популаран начин писана, па је доживјела и II издање. Та чињеница ме обавезује да је баш тако и представим, на врло популаран начин. Она инспирише и на допунску причу или пак допуњавање неких пасуса, односно питања, која су заиста и сувише есенцијално дата. То ће осјетити и сами читаоци, па ће, читајући ову књигу, потражити и друге, у којима су нека занимљива питања потпуније елаборирана. За мене је то неоспоран квалитет књиге, којих још има и која ћу апострофирати, као што нећу заобићи ни оне дјелове књиге који су могли бити и потпуније, па и студиозније обрађени.

И поред тога што наслов хронолошки прати тему од 16. вијека до данас, аутор нуди и уводни преглед о периоду о коме се мање зна, па бих акцентирао и тај податак да би се добио комплетан утисак о књизи.

Шта је Албанија и ко су Албанци? Аутор је категоричан: "шиптари (Албанци) нису ни Илири, ни потомци Илира, него се у историјским изворима први пут спомињу у XI в. а од XIII-XIV в. живјели су у планини - Проклетије - у колибама, земуницама и пећинама..." (402).

Наука те појмове (Албанија и Албанци) - географски веже за Кавказ - отуда и назив Кавкаска Албанија. Географски је лоцирана на обали Каспиј-

ског језера. Вишеплеменска је заједница. У III и IV в. назире се сложеност појма Албанија. Има сопствени етнички лик - премда је територија насељена једнако Албанцима и Јерменима. Тако земљу Албанију виде научници од првих спомињања термина - Албанија, закључно са X вијеком, када су Словени већ били на Балкану и већ створили своје државе на простору у који је улазило и Косово и Метохија.

За боље разумијевање књиге о којој је ријеч и питања која она третира, подсетимо се да је оно било од поодавно табу тема, али да се последњих година појавило неколико потпунијих студија од ове, зборника радова и чланака и расправа. Свака од њих је за науку добро дошла, што значи да је дугогодишња "табу тема" обилато начета са многих страна. Њу не исцрпљује ни ова књига, али је на врло популаран начин презентира. Подсећа ме на *le caiye d'histoire* у Француској које су допринијеле - више од научних студија - популарности историје. Видљиво је да је аутор са великим методолошким искуством. И то би био још један квалитет овога рада.

Преглед догађаја на Косову и Метохији дат је за протеклих пет вјекова. Види се континуитет историјских токова, који су били бурни. И тужни. И трагични.

Срби су на Косову и Метохији чинили знатну већину становништва до XVIII в. Након познатих присилих сеоба 1690. и 1735. када је овај простор напустило Срба у двоструко већем броју од тадашњег становништва Црне Горе, досељени су исламизирани Шиптари. Та инвазија је почела на најсуровији начин. Шиптари се у документима тога времена називају "разбојницима и убицама који се чак међу собом крваре око имања". "*Никоџа не ишћеде - итраже "крв за крв"* (419). Понашају се по правилима шеријатског права и суровог закона Леке Дукађина - зуб за зуб; око за око. *У сивари, виновници су мноџих крвојролића*. Због таквог понашања католички свештеници моле, чак, папу: *Libera Nos Domine ad Albanesibus - Ослободи нас Госіоде од Албанаца!* У другом писму из XVIII в. свештници их проклињу: *Боже искоријени и избриши све Албанце из земље живих*" (422). Страни дипломате и путописци који су похађали ове крајеве - а међу њима посебно Французи, Италијани, Руси - на исти начин пишу о Шиптарима. Наш ЦИД је објавио серију оваквих издања.

Албанско питање избија у први план европске политике при самом крају опстанка Турске на Балкану, када су одавно самосталне државе - Србија и Црна Гора - добиле територијално проширење и, што је још важније, међународно признање 1878. године. Албанци су подијелили судбину Турске, коју су обилато помагали у њеном вишевековном насиљу - над хришћанском рајом, како су је називали, а што је била обесправљена и понижена хришћанска народна гомила. Од тада до данас, дакле, око 130 година, систематски се спроводи геноцид над српским народом на Косову и Метохији.

Богата фактографија коју књига доноси пружа могућност свима да сами провјеравају процесе и догађаје и да закључују о њима.

Недавно сам имао прилику да пре-

гледам *Плајформу Албанске академије наука* сачињену октобра 1998. године о Албанији и албанском националном питању, која је, у ствари, политички програм Албаније као државе у овом времену. И не само ње. Зачудо се код нас о њој уопште не пише, иако није ријеч о тајном документу. И те како се тиче и Црне Горе, и Југославије, и Балкана. У њој се Улцињ, у првој фази, предвиђа као центар албанске аутономне области у Црној Гори. У једном интервјуу сам указао на то и објавио мапу Велике Албаније из које се јасно види да ова држава - створена тек 1913, вољом великих сила - има нескривене територијалне претензије према свим сусједима. Зато су се њени суверени називали краљевима Албанаца, дакле и оних који живе ван Албаније. Тај пут је водио преко разбијања СФРЈ, што је испланирано још 1977. у Минхену, о чему говори једна друга мапа, која би заслуживала посебан коментар. Разбијање Југославије је први предуслов стварања Велике Албаније. Такву политику иницирају моћници - господари рата на планети. Они су творци зла које препуштају да ураде они мали - послушни. Ову књигу треба прочитати и зато да би се видјело колико су грлати они који о овоме много не знају.

Најдраматичнији период ове књиге - нама је хронолошки најближи. То је драма чији смо свјedoци, а многи од нас и судионици. Није ријеч само о бруталној агресији НАТО-пакта и сулудом тројмјесечном кукавичком бомбардовању наше земље - убијању невиних људи и уништавању добара неопходних за голу егзистенцију. Посљедња глава ове књиге посвећена је окупацији Косова и Метохије од НАТО-пакта и дивљању албанских екстремиста. Настоји се извршити етничко чишћење - ради кога је преко 200.000 Срба и Црногораца истрјерано из својих домова са Косова и Метохије. Са своје земље, својих огњишта и принуђено да остави гробове својих предака. Затире

се њихова духовност. Према званичном извјештају делегације Савјета Европе од 14.09.1999, "до сада је порушено 50 православних цркава и манастира". За следеће двије недјеље тај број је увећан - уз оцјену - "до темеља". Чуди толики примитивизам и дивљаштво.

Не знају примитивци, ни њихови мало образованији ментори, да је сваки од тих духовних објеката снимљен у свим димензијама и да постоји репрезентативна публикација о томе - преведена и на енглески језик, као трајни свједок духовног богатства једног народа и несхватљивог примитивизма екстремиста оног другог народа.

Добро је што аутор овај проблем посматра са ширег аспекта. Али, како се иде хронолошком крају, елаборација је оскуднија. Недавно сам читао аналитички текст француског генерала Пјер Мари Галоа, највећег геополитичара данашњице, који најновије догађаје на Косову и Метохији оцјењује као "*повраћање ислама у фурџонима НАТО-а*". Мислим да је аутор морао истрајати на таквој обради теме. То што су се Албанци и Срби увијек налазили на супротним странама ваљало је потпуније изанализирати. Да ли је то склоност Албанаца да се по сваку цијену наслањају на јаке и моћне, или је у питању вјековна мржња према хришћанима. Опет једно присјећање на студиозну књигу нашег суграђанина Љубомира Б. Радуловића, која се зове *Мржња и љубав* (Подгорица 1998).

И поред трагичне прошлости наших предака, о којој збори ова књига, хоћу да вјерујем да ће на прагу III миленијума добро, истина и љепота, које

све заједно чине љубав, надвладати дубоко укоријењену мржњу. Ми смо дио космоса, у ствари природе - у којој влада хармоничан ред, мада се и он повремено нарушава - земљотресима, вулканима, поплавама, што је изван људске моћи. Али и ратовима, који се морају надвладати међусобном толеранцијом а не мржњом. Мржња је мајка злочина, а злочин је први корак до геноцида, у ствари - помахниталости човјека.

Наведена књига је пуна истините факторграфије која, на жалост, може да произведе мржњу једнога народа према другом, поготово код већине, која и највише страда. Читање ове књиге значи спознају о том злу вијека на заласку, и опомену да се мржња мржњом храни, а не лијечи. У име жртава не треба заборављати, а у име будућности треба праштати. То је пут опстанка човјека на овим просторима.

Књига ће нас подстаћи на оваква размишљања, обогатиће нас образовно и политички. Зато мислим да ће лако наћи пут до читаоца, који ће опростити бројне штампарске грешке. Они стручници ће запазити и неке друге пропусте, који су се лако могли отклонити. Искусни аутор зна, на примјер, да емотивност смета објективности. Не треба уносити патетику, јер је тема сама по себи трагична и драматична. Но и ствараоци, који су имали и личну голготу, саткани су, као и сва људска бића, од крви и меса. Зато ћемо им само указати и на ове пропусте, увјерени да би без њих књига била још боља.

Издавач је Сабор Бјелопавлића - Подгорица 1999, а рецензенти проф. др Славко Лукић и др Новак Ражнатовић.

Проф. др Зоран Лакић